

Obsah

Předmluva	11
1. Úvod: Výchova a vychovatelství	12
2. Pedagogika – moderní věda o výchově	16
2.1 Co je to pedagogika?	16
2.1.1 Současná česká pedagogika a její infrastruktura	20
2.2 Pedagogické disciplíny a místo pedagogiky v systému věd	22
2.2.1 Stručná charakteristika a obsahová náplň vybraných pedagogických disciplín	23
2.2.2 Místo pedagogiky v systému věd	25
2.3 Pedagogická terminologie	26
2.4 Vliv výchovy a vzdělávání na jedince a společnost	28
2.5 Pedagogická teleologie	31
2.6 Pedagogičtí pracovníci	33
2.7 Vzdělávací systém České republiky v evropském kontextu	35
2.8 Vzdělávání v sousedních zemích	37
2.9 Soudobé trendy ve vývoji evropského vzdělávání	38
Shrnutí	38
Použitá a doporučená literatura	40
3. Filozofické a etické aspekty výchovy	41
3.1 Smysl a podstata filozofie a její důležitost v procesu výchovy	41
3.1.1 Co je tedy podstatou filozofie	42
3.1.2 Co je, případně není filozofie aneb Mají filozofové nebo pedagogové právo svět pouze vykládat, případně i měnit?	44
3.2 Filozofie a věda – kolébka, koexistence nebo společenství	45
3.2.1 Metody využívané ve filozofii	46
3.2.2 Filozofie a kultura	47
3.2.3 Filozofie a náboženství	48
3.2.4 Filozofie a politika	49
3.2.5 Filozofie a světový názor	49
3.2.6 Filozofie a ideologie	50
3.2.7 Filozofie a umění	50
3.2.8 Filozofie a čas	52
3.2.9 Filozofický problém času	53

3.2.10	Čas a paměť	54
3.2.11	Čas jako apriorní kategorie	54
3.2.12	Existenciální čas	55
3.2.13	Opakování a cykly	55
3.2.14	Filozofie svobody a vlády	56
3.2.15	Východiska v pojetí svobody individuální a svobody občanské	57
3.2.16	Co to je spravedlivá společnost aneb Kdo má právo vládnout	61
3.2.17	Etika profese a aplikovaná etika	62
3.3	Vztah mezi pedagogikou a filozofií	64
3.4	Filozofie výchovy a procesů ve výchově	65
3.5	Filozofické otázky nebo směry ve výchově	66
	Shrnutí	67
	Použitá a doporučená literatura	69
4.	Prostředí, které formuje	70
4.1	Úvod	70
4.2	Faktory určující vývoj a chování člověka	73
4.2.1	Vztah jedince a prostředí z hlediska pedagogiky	73
4.2.2	Dědičnost z hlediska pedagogiky	75
4.2.3	Vlivy prostředí	77
4.2.4	Vlivy interakce mezi osobností a prostředím	77
4.2.5	Akomodace a asimilace z hlediska pedagogiky	78
4.2.6	Stimulace a inhibice z hlediska pedagogiky	80
4.2.7	Výchovný proces jako zespolečňování jedince	81
4.3	Pedagogika prostředí a pedagogizace prostředí	82
4.3.1	Důležitost prostředí pro vývoj a výchovu člověka	82
4.3.2	Vliv prostředí na chování člověka	83
4.3.3	Sociálněpedagogické definice výchovy	84
4.3.4	Typologie prostředí	84
4.3.5	Úloha prostředí ve vztahu k výchově	89
4.4	Výchova (působení) intencionální a funkcionální	90
4.4.1	Přehled pojetí výchovy intencionální a funkcionální	91
4.5	Závěr: Kultivace prostředí jako cesta ke kultivaci společnosti aneb Vrchol pedagogizace prostředí	111
	Shrnutí	114
	Použitá a doporučená literatura	116
5.	Volný čas – pole působnosti vychovatele	118
5.1	Pedagogika volného času jako vědní obor	118
5.2	Základní pojmy pedagogiky volného času	120
5.3	Funkce výchovy ve volném čase	122

5.4	Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase	124
5.5	Specifické požadavky na výchovu ve volném čase	128
5.6	Přehled subjektů, které se podílejí na výchově ve volném čase	130
5.6.1	Význam rodiny pro utváření vztahu k volnému času	130
5.6.2	Podíl školy na pedagogickém ovlivňování volného času	131
5.6.3	Přehled školských výchovných zařízení, která se podílejí na výchově ve volném čase	133
5.6.4	Příklady dalších subjektů, které se zabývají výchovou ve volném čase	145
5.7	Současné trendy ve výchově ve volném čase	148
5.7.1	Současné trendy v oblasti respektování požadavků na výchovu ve volném čase	148
5.7.2	Současné trendy v oblasti forem výchovy ve volném čase	149
5.7.3	Současné trendy v oblasti výchovných postupů	150
5.7.4	Současné trendy v oblasti vztahu vyučování a výchovy ve volném čase	153
5.7.5	Současné trendy v oblasti profesní přípravy vychovatelů a pedagogů volného času	154
5.8	Některé problémy, se kterými se setkávají vychovatelé a pedagogové volného času ve své praxi	155
Použitá a doporučená literatura		156
6.	Člověk v síti vztahů: Uvedení do sociální psychologie	157
6.1	Úvod	157
6.2	Sociální percepce a sociální kognice	159
6.2.1	Atribuce	162
6.3	Postoje	163
6.4	Agresivní chování	167
6.5	Prosociální chování	170
6.6	Sociální skupina	173
6.7	Sociální vliv	178
Shrnutí		183
Použitá a doporučená literatura		188
7.	Specifické potřeby ve vzdělávání: Uvedení do speciální pedagogiky	191
7.1	Úvod	191
7.2	Inkluzivní vzdělávání a inkluzivní pedagogika	193
7.2.1	Legislativní opatření zabývající se realizací vzdělávání žáků se zdravotním postižením	194
7.2.2	Podmínky pro školní inkluzi	195
7.3	Speciální pedagogika osob s tělesným postižením	196
7.3.1	Dětská mozková obrna (DMO)	196
7.3.2	Svalová onemocnění	198
7.3.3	Specifika života lidí s tělesným postižením	198

7.4	Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením	199
7.4.1	Rozdělení zrakových vad	199
7.4.2	Kompenzační pomůcky a možnosti vzdělávání osob se zrakovým postižením	201
7.5	Speciální pedagogika osob se sluchovým postižením	202
7.5.1	Klasifikace sluchových ztrát	203
7.5.2	Komunikace a vzdělávání osob se sluchovým postižením	204
7.6	Speciální pedagogika osob s narušenou komunikační schopností	206
7.6.1	Příčiny vzniku narušené komunikační schopnosti	206
7.6.2	Klasifikace řečových vad	207
7.6.3	Péče o osoby s narušenou komunikační schopností v České republice	209
7.6.4	Alternativní formy komunikace	209
7.7	Speciální pedagogika osob s mentálním postižením	210
7.7.1	Etiologie mentální retardace	211
7.7.2	Charakteristika osob s mentálním postižením a možnosti vzdělávání	212
7.7.3	Downův syndrom	214
7.7.4	Autismus a další pervazivní vývojové poruchy	214
7.8	Speciální pedagogika osob s poruchami chování	216
7.8.1	Etiologie poruch chování	216
7.8.2	Klasifikace poruch chování	217
7.8.3	Zařízení poskytující edukaci a reedukaci	218
7.8.4	Specifické poruchy chování (SPCH)	219
7.9	Specifické poruchy učení (SPU)	220
	Shrnutí	221
	Použitá a doporučená literatura	223
8.	Výchovné problémy a profesionální intervence	225
8.1	Rizikové chování a školní kázeň	226
8.1.1	Syndrom rizikového chování	227
8.1.2	Relativnost rizikového chování a prepatologie	228
8.1.3	Prevence rizikového chování a řešení nekázně	228
8.1.4	Prevence a intervence	231
8.2	Primární, sekundární a terciární prevence nekázně ve školách	231
8.2.1	Teorie rizikového chování: rizikové a protektivní faktory	232
8.3	Prevence a řešení nekázně ve škole	236
8.3.1	Testování učitele během jeho prvního setkání žáky	236
8.3.2	Opatření k prevenci a řešení nekázně	238
8.3.3	Specifické kázeňské programy	239
8.3.4	Co udělat předtím, než se rozhodneme přistoupit ke kázeňské intervenci	240
8.4	Vlastní návrh prevence a řešení (ne)kázně ve škole	241
8.4.1	Východiska přístupu ke kázní	241

8.5	Specifika práce vychovatele	254
8.5.1	Specifika práce s dětmi ve školní družině (školním klubu)	255
8.5.2	Specifika práce vychovatele ve školských výchovných a ubytovacích zařízeních	258
8.5.3	Specifika práce vychovatele ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy	259
8.6	Závěr	260
	Shrnutí	265
	Použitá a doporučená literatura	266
9.	Svět – pestrá paleta kultur	269
9.1	Úvod	269
9.2	Multikulturní výchova	270
9.2.1	Multikulturní výchova jako součást RVP	271
9.2.2	Přístupy k realizaci multikulturní výchovy	276
9.2.3	Projektování výuky	278
9.2.4	Metody multikulturní výchovy	278
9.2.5	Organizace zabývající se multikulturní výchovou	284
9.2.6	Integrace žáků-cizinců	286
9.2.7	Proces integrace	288
	Shrnutí	292
	Použitá a doporučená literatura	296
10.	Nové podoby (ne)gramotnosti aneb Učení nikdy nekončí	301
10.1	Jazyk	302
10.2	Digitální technika	303
10.3	Právo	303
10.4	Finance	304
10.5	Zdraví	304
10.6	Životní prostředí	305
	Použitá a doporučená literatura	306